

שער החליפין האפקטיבי בסחר החוץ של ישראל, 1962-1970

ולרי דן עמואל *

1. מבוא

עבודה זו נועדה לאמוד את המחיר ששילם היבואן בעד דולר יבוא ואת התמורה שקיבל היצואן בעד דולר יצוא. נוסחתו של השער האפקטיבי ביבוא, כפי שהיא מופיעה כאן, מורכבת מסכום של שני איברים: האחד הוא השער הרשמי של הדולר, והשני – ההיטל הממוצע על דולר יבוא החב מכס¹. ההיטלים אשר הוכללו בשער האפקטיבי לגבי היבוא הם תשלומי מכס, תשלומי חובה ותשלומים (או תקבולים) לקרנות השוואת המחירים². שני המרכיבים הראשונים הם היטלי יבוא ביסודם, מה שאין כן המרכיב השלישי. במסגרתן של קרנות השוואת המחירים משלם "היבואן"³ לקרן (או מקבל ממנה) את ההפרש שבין המחירים הבין-לאומיים לבין המחיר המקומי הנתמך. בצורה כזאת קובע ההסדר, במידה מסויימת, את היקף היבוא של המוצרים אשר מיובאים במסגרת קרנות ההשוואה; ולפיכך נכללו קרנות אלה בין מרכיבי השער האפקטיבי ביבוא. מס הקנייה איננו כלול בין מרכיבי היטל היבוא אשר חושב לצורך שער החליפין האפקטיבי, מכיוון שהוא אינו מס ספציפי ליבוא, אלא מוטל בשיעור דומה על היבוא וכן על הייצור המקומי⁴. עם זאת, אין לשכוח, כי למס זה יש בוודאי השפעת הכנסה על הביקוש ליבוא, ושבגובה נתון, יכולה גמישות הביקוש ליבוא להיות שונה מגמישות הביקוש לייצור המקומי. נוסחתו של שער החליפין האפקטיבי ביצוא דומה לזו של היבוא, והיא מורכבת מהסכום של השער הרשמי של הדולר והתמיכה הממוצעת שניתנה לדולר ערך מוסף ביצוא⁵. על מנת לחשב את שער החליפין האפקטיבי ביצוא, שהשפיע על החלטותיו של יצואן בודד, נכללו בתוך השער כל אותן התמיכות אשר ניתן לסווגן לפי קבוצות המוצרים⁶. בין התמיכות הישירות הללו ניתן למנות את תמריצי היצוא במסגרת החזרי מיסים עקיפים, החזרי דמי רציף, מענקים ופרמיות שונות וכן את השתתפות הממשלה בקרנות הענפיות.

* המחבר הינו כלכלן במחלקת המחקר.

¹ יבוא חב מכס, כפי שהוגדר כאן, מכיל את כל סעיפי היבוא לרבות אותם הסעיפים אשר חבים מכס בשיעור אפס. אולם, אין הוא כולל את היבוא אשר פטור ממכס מסיבת היותו יבוא לשם יצוא או יבוא במסגרת חוק עדוד השקעות הון.

השערים האפקטיביים המבוססים על דולר יבוא כולל (ולא דולר יבוא החב מכס) מובאים בלוח 16 בנספח הסטטיסטי.

² קרנות השוואת המחירים נמצאות בניהולו של משרד המסחר והתעשייה (החשבון המסחרי) ומשרד החקלאות (מחלקת המחירים). במסגרתן של קרנות אלה, נעשה יבוא של המוצרים, כגון: חיטה, סוכר, בשר קפוא ומשומר, אבקת חלב, חמאה, פולי סויה, שמן סויה ואחרים (החשבון המסחרי) וקמח דגים, תירס, מילוקורן, שעורה ואחרים (משרד החקלאות).

³ במסגרת "החשבון המסחרי" מופיעים בתורת "יבואן" מוסדות ממשלתיים שונים.

⁴ במקרים מעטים טענה זו אינה מדויקת. ראשית, כאשר המס מוטל על מוצר שאינו מיוצר בארץ, שנית, כאשר המחיר ס"פ של מוצר יבוא, יחד עם המכס המוטל עליו שונה במידה ניכרת ממחיר המוצר המקומי ללא מס קנייה (שני גדלים אלה הינם בסיס להטלת מס הקנייה).

⁵ שערים אפקטיביים של דולר יצוא כולל הובאו בלוח 18 בנספח הסטטיסטי.

⁶ לפרוט התמיכות הישירות ראה לוח 21 בנספח הסטטיסטי.

נוסף על התמיכות הישירות שהחזרו לעיל, נהנה היצואן מהפרשי הריבית שבין הריבית המתחייבת ממימון זול אשר מובטח ליצואן במסגרת קרן היצוא לבין הריבית הבנקאית הרגילה. מאחר שאין ברשותנו נתון מהימן בדבר הריבית האלטרנטיבית הזו ומכיוון שהתמיכה הנאמדת הנובעת מהפרשי ריבית היא ניכרת — זכתה בעיה זו בטיפול נפרד.⁷

בין התמיכות ליצוא אשר לא נכללו בשער, ("התמיכות העקיפות"⁸ כגון, תמיכה ביצוא דרך הוזלת התוצאות ליצואן, או דרך השקעות ביצוא המכוסות מתקציב הממשלה) יש להבחין בין שני סוגים: האחד — תמיכות שאינן נכנסות לקופת היצואן, אלא משפרות את מצבו על ידי פעולות הממשלה אשר נושאות אופי של השקעה ביצוא, והשני — תמיכות שהיצואן אמנם מקבלן באופן ישיר, אולם אין הגדרה של שם המוצר והיקף היצוא בעסקה המזכה את היצואן בקבלת התמיכה. סדר הגודל של הסטייה אשר נובעת מאי הכללת הסוג השני — אף שיש לו משמעות ברורה של תמיכה ישירה — הינו, כנראה, פשוט.⁹

אי-הכללתן של הקרנות הענפיות בשער האפקטיבי הן ביבוא והן ביצוא נובעת מהיותן כלי מדיניות פנימית של הענף. במסגרת של הקרנות הללו, מוטל, מצד אחד, ההיטל על יבוא תשומות בענף (גם ביחס לשוק המקומי), ומצד שני, מחזורים היטלים אלה בעת היצוא.

אין השערים שהובאו כאן כוללים אותם ההיטלים והתמיכות אשר אמנם קשורים לפעילותם ומשפיעים על רווחיהם של היבואן או היצואן, אולם לא ניתן לקבוע באיזה יחס עומד הדבר לעסקת סחר החוץ הספציפית שבוצעה.

שערים אפקטיביים שמטרתם ליצג את המחיר האפקטיבי של יחידת מטבע חוץ לגבי היבוא או היצואן צריך שיכללו את כל מרכיבי המחיר, כלומר, את התמורות הקשורות להיקף היצוא של מוצר מוגדר ואת ההיטלים על מוצר יבוא מוגדר. מאחר שקיים קושי, כפי שזכר לעיל, בהשגת מלוא האינפורמציה לגבי מספר המרכיבים, סדרות שערי החליפין האפקטיביים שיובאו להלן מהוות אינדיקטור בעל משמעות מוגבלת לגבי מחיר זה. אין עבודה זו דנה במחיר הדולר לצרכן¹⁰, למשק או בשיעור ההגנה על הייצור המקומי.

במשך כל התקופה הנכללת במחקר, נסחרו רובו המכריע של יצוא ויבוא השירותים לפי השער הפורמלי. התמיכה היחידה ביצוא השירותים הוא תמריץ לענף בתי מלון. באשר ליבוא השירותים, ניתן לכלול בשער האפקטיבי שלו מרכיב אחד של מס הנסיעות, שהוא המס הקצוב¹¹. המרכיב השני, הנגבה כאחוז מסויים מערך הכרטיס לא נכלל בשער האפקטיבי מן הסיבה שעליה עמדנו לגבי מס הקנייה¹².

כאמור, עוסקת עבודה זו בבעיות שער החליפין האפקטיבי ביצוא ויבוא סחורות בלבד, אולם שיקול פשוט של השערים האפקטיביים לפי יבוא או יצוא השירותים והסחורות בהתאמה, מביא לשער האפקטיבי הממוצע בסך היבוא והיצוא של ישראל¹³.

⁷ השערים האפקטיביים שעליהם מתבססת העבודה אינם כוללים את התמיכה הניכרת אשר נובעת ממימון מוול המוענק ליצואנים (ובייחוד ליהלומנים), אולם ניסינו לתת אומדן לתמיכה זו בהמשך העבודה (ראה עמוד 35).

⁸ לפרוט התמיכות העקיפות ראה לוח 22 בנספח הסטטיסטי.

⁹ ראה לוח 22 (תמיכות דרך הוזלת התוצאות).

¹⁰ נוסף לאי-הכללתו של מס הקנייה, (שהוא בודאי מרכיב במחיר לצרכן), לא נכללו בשער "רווחי מכסה" רווחי המכסה היוו רווח של היבואן במקרה של סעיפי יבוא הכפופים להגבלות אדמיניסטרטיביות.

¹¹ יש להתייחס למס הקצוב כאל מסוי צריכת השירותים בחו"ל, אם כי לא ברור מהו היקף הצריכה הזו, היות שהיא אינה מוגבלת דווקא להקצבת מטבע זר הרגילה בלבד.

¹² מס זה נגבה גם על הנסיעות בכלי ההובלה הישראליים.

¹³ סדרות שערי החליפין האפקטיביים בסך היבוא והיצוא של ישראל וטבאו בלוח 23 בנספח הסטטיסטי.

סדרות שערי החליפין האפקטיביים שהובאו בעבודה זו הינן עקביות במידה רבה, מבחינת שיטת החישוב, לסדרות השערים שחישב פרופ' מיכאלי¹⁴ ויוסף ברוך¹⁵ לגבי שנים קודמות.

2. קווי ההתפתחות העיקריים

במשך התקופה 1962–1970 נשתנו שערי החליפין האפקטיביים הן עקב שני שינויים של השער החליפין הפורמלי (בפברואר 1962 הרעלה השער מ-1.80 ל-3 ל"י לדולר ובנובמבר 1967 – ל-3.50 ל"י לדולר) והן עקב השינויים במערכת ההיטלים והתמיכות אשר הביאו להתרחקותם של השערים האפקטיביים מהשער הפורמלי.

מצד היבוא ניתן למנות מספר גורמים, אשר נוסף על הפיחותים, השפיעו על התפתחותם של השערים האפקטיביים. ראשית, בתקופות הרחבת הפעילות הכלכלית במשק התרחשו תהליכי שינוי בהרכב היבוא: גדל משקל המוצרים שעליהם מוטל מכס גבוה יחסית, כגון: מוצרים בני קיימא ונכסי צריכה אחרים, תשומות לבנייה, חלקי חילוף וכלי תחבורה; ולעומת זאת, התרחשה תופעה הפוכה, אם כי פחות בולטת, בתקופת המיתון. שנית, הרעלו מכסים על יבוא נכסי צריכה, מטעמים פיסקליים, ובסוף שנת 1970 הוטל היטל הבטחון על מרבית היבוא. גורם אחר הוא השפעותיה של מדיניות ה"חשיפה" אשר נועדה להמיר את ההגנה המינהלית במכסים ואת אלה להוריד בהדרגה במשך הזמן. למעשה, אין אפשרות למדוד את היקף ההשפעה הזו בשל חוסר הנתונים הדרושים לכך¹⁶. אולם, כפי הנראה, השפעתם של הצעדים שנוקטו במסגרת מדיניות החשיפה על השער האפקטיבי הממוצע ביבוא היא מועטה בלבד, שכן קטן משקלו של היבוא ה"נחשף" בסך יבוא הסחורות וכן מצומצמות ההכנסות ממכס הנגבה ממנו¹⁷.

לוח 1

עליית שער החליפין האפקטיבי ביבוא סחורות, 1962 עד 1969

(אחוזים)

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	
3	12	2	2	2	-1	1	37	עליית השער הכוללת
—	1	1	—	1	-2	1	-1	עקב שינוי הרכב
3	11	1	2	1	1	—	38	עקב שינוי המיסוי

מורגשת יותר היתה מדיניותה של הממשלה בצד היצוא. הגברת התמיכות ליצוא — תופעה שאכן הסתמנה במשך התקופה הנסקרת — באה לידי ביטוי בשני תהליכים שאחד הוא הגדלת תמריצי היצוא במסגרת "החזר מסי עקיפין" והשני עידוד יצוא מענפים נבחרים. עד שנת 1966,

¹⁴ מ' מיכאלי, מערכת שערי החליפין בישראל, מרכז פאלק, ירושלים 1968. סדרות השערים שם כוללות את התקופה של 1949–1961 בסיווג נרחב של המוצרים הבודדים.

¹⁵ י' ברוך "היטלי יבוא וסובסידיות היצוא בישראל בשנים 1955 עד 1961" סקר בנק ישראל מס' 18, ירושלים, נובמבר 1962. סדרת השערים המוצגת בפירוט זה נבנתה לפי סיווג זה (מלבד שינויים קלים בסיווג בני הקיימא שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה), אולם בחישוב השער האפקטיבי ביבוא לא נוכה יבוא לשם יצוא.

¹⁶ מרבית הסעיפים פורקו לצורך החשיפה ולא קיימת אינפורמציה בדבר התחלקות היבוא לפי תת-סעיפים מלפני החשיפה.

¹⁷ ראה לוח 5.

כלומר, עד הפעלת השיטה של "החזרי מיסים", כיסה היקף התמיכות ליצוא, למעשה, לא יותר מאשר את המכסים שעל מרכיב היבוא הגלום בתשומות המקומיות¹⁸. רק החל משנה זו התרחב היקף התמיכות והיקף חלקית גם את המיסים העקיפים.

על רקע מימצאים אלה מתחלקת ההתפתחות בשערי החליפין האפקטיביים לתקופה של יציבות שערים, ולתקופה של עלייה מהירה בהם. לאחר הקפיצה בעקבות הפיחות של פברואר 1962 (כאשר עקב פיחות הלירה הישראלית בכ-67 אחוזים עלה השער האפקטיבי ביבוא ב-36 אחוזים) נשתררה למעשה יציבות השער ביבוא, והיא נמשכה עד נובמבר 1967, כאשר בוצע פיחות נוסף. ביצוא, לעומת זאת, העלה פיחות 1962 את השער האפקטיבי הממוצע ב-15 אחוזים בלבד ותקופת יציבות השערים היתה קצרה יותר ונמשכה עד אפריל 1966; כלומר, עד שהסדר בדבר החזרי מיסים נכנס לתוקפו. עליית השער הממוצע, הן ביבוא והן ביצוא, לא עלתה בתקופה זו על אחוז אחד לשנה.

קבוצות היבוא העיקריות, שבהן נרשמו עליות שערים בשנים 1962-1967, הן: מוצרים בני קיימא (עלייה שנתית של 2.5 אחוזים), חלקי חילוף (עלייה שנתית של 2 אחוזים) והשקעות לתעשייה (עלייה שנתית של 2 אחוזים). עליות אלה משקפות, ברובן, שינויים בהרכב היבוא בתקופת ההתרחבות הכלכלית שקדמה למיתון, אם כי, בוצעו גם מספר העלאות תעריפי מכס מועטות על מוצרים בני קיימא. קבוצות יבוא אלה מהוות כ-18 אחוזים בלבד מסך יבוא הסחורות, ובניכוי עליית השערים בהן, היה השער האפקטיבי ביבוא עולה, בין 1962 ל-1967, ב-1.7 אחוזים בלבד, לעומת העלייה ב-6.1 אחוזים שחלה בפועל.

בשנים 1962-1965 נרשמו עליות שערים ביצוא מוצרי טקסטיל (עלייה שנתית של 2 אחוזים) וביצוא מוצרי חקלאות, למעט פרי הדר, (עלייה שנתית של כ-5 אחוזים); זאת, עקב המדיניות הממשלתית שנועדה להבטיח את המשך הגידול המהיר של יצוא ענפים אלה. ניכוי עליית השערים של שתי הקבוצות הללו, המהוות יחד כ-15 אחוזים בלבד מסך יצוא הסחורות, מוריד את העלייה השנתית של השער הממוצע ביצוא בתקופה זו מ-2 אחוזים לאחוז אחד בלבד.

לוח 2

שערי החליפין האפקטיביים, 1961 עד 1971

(\$/לי"י)

	1971*	1970*	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961
(על דולר יבוא חב מכס)											
יבוא סחורות	2.54	3.47	3.47	3.49	3.47	3.55	3.59	3.68	4.13	4.22	5.09
נכסי צריכה	3.99	4.81	4.73	4.58	4.83	5.35	5.26	5.86	5.98	6.20	7.02
תשומות לייצור	2.56	3.38	3.37	3.35	3.36	3.33	3.40	3.90	3.94	4.14	4.78
נכסי השקעה	2.14	3.37	3.36	3.37	3.45	3.47	3.55	3.86	4.03	4.23	5.01
(על דולר יצוא ערך מוסף)											
יצוא סחורות	2.64	3.02	3.04	3.06	3.08	3.27	3.57	4.04	4.05	4.49	5.04
ענפי תעשייה	2.71	3.03	3.04	3.05	3.08	3.30	3.68	4.07	4.07	4.55	5.11
ענפי חקלאות	2.52	3.01	3.05	3.09	3.19	3.31	3.99	4.01	4.33	4.84	

* אומדן.

¹⁸ היות שלא קיימת מערכת נתונים של מרכיבי יבוא עקיפים בתשומות המקומיות וכן של המיסוי על מרכיב זה, נאמד המיסוי על ידי הכפלת ערך מרכיב היבוא העקיף במיסוי הממוצע שהוטל על דולר יבוא תשומות לתעשייה ולחקלאות, בהתאם.

עליות ניכרות של השערים האפקטיביים ביצוא החלו בשנת 1966, וביבוא בשנת 1967. פחות השער הפורמלי ב-16.7 אחוזים בנובמבר 1967, העלה את השער האפקטיבי, הן ביבוא והן ביצוא, בכ-13 אחוזים. עליית השער ביבוא, לאחר הפיחות, מוסברת בעיקר על ידי שינוי בהרכבו – שינוי הקשור, כפי הנראה, להתאוששות המשק מהמיתון. עד הטלת היטל הביטחון על היבוא באוגוסט 1970 (20 אחוזים מערך היבוא סי"פ) לא הועלו תעריפי-המכס¹⁹, פרט להעלאת התעריפים לגבי מכוניות וטלוויזיות²⁰. כאמור, עלה השער האפקטיבי עקב הפיחות בכ-13 אחוזים ועליות השער הגובעות בעיקר משינוי בהרכב היבוא הסתכמו ב-2 אחוזים, בממוצע לשנה. לפיכך היה שער החליפין האפקטיבי ביבוא בשנת 1970 (ממוצע שנתי) גבוה ב-20 אחוזים לעומת אותו השער בשנת 1967.

התפתחות השער האפקטיבי ביצוא היתה שונה. בעוד שהפיחות ב-1967 גרם לקפיצת שער זה בשיעור דומה לקפיצת השער ביבוא (כ-13 אחוזים), הרי העלייה השנתית של השער ביצוא (בניכוי השפעת הפיחות) בשנים 1966-1970 היתה מהירה יותר, והגיעה לממוצע של 7 אחוזים לשנה. עלייה זו מוסברת על ידי שורת העלאות של תמריצי היצוא במשך התקופה. העלייה הכוללת של השער באותה תקופה הסתכמה ב-37 אחוזים (וב-28 אחוזים בתקופה 1967-1970).

התפתחות במערכת התמיכות והסובסידיות בסחר החוץ פעלו לצמצום הפער בין שער החליפין הגבוה יותר ביבוא מאשר ביצוא – פער אשר קיומו בלט בתקופה הנסקרת. עד שנת 1965 עמד פער זה על רמה של כ-14 אחוזים, ואילו בשנת 1969 הוא הצטמצם ל-4 אחוזים בלבד, ולקראת סוף שנת 1970 – שבה הועלו תמריצי היצוא פעמיים – התהפך הפער, והשער האפקטיבי ביצוא (בממוצע שנתי) עלה באחוז אחד על השער הממוצע²¹ ביבוא. פיחות הלירה הישראלית לרמה של 4.20 שבוצע באוגוסט 1971 גרם, לפי האומדנים, לעליות שערי החליפין האפקטיביים של כ-15 אחוזים ביבוא וכ-12 אחוזים ביצוא (ממוצע שנת 1971 לעומת הממוצע של שנת 1970).

3. מערכת היטלי היבוא והתפתחותה

סחורה מיובאת חייבת, נוסף על תשלומי המכס, במספר היטלים אחרים שהם: תשלומי חובה²², הדומים בעיקרם לתשלומי מכס (אם כי מקורם איננו בחקיקה אלא בצווי שר המסחר והתעשייה) והתשלומים (או תקבולים) לקרנות השוואת המחירים. עם זאת, יש לזכור, כי בכל אחת מן השנים בתקופה הנסקרת היה ההפרש בין ההיטל הכולל על היבוא לבין תשלומי המכס קטן מ-5 אחוזים. את תשלומי המכס ואת תשלומי החובה גובה אגף המכס והבלו. שלושת המרכיבים האלה כוללים בשער האפקטיבי.

מעניין הקשר בין היקף היבוא לבין גודל ההכנסות ממכס. מלוח 2 קל לראות, כי במשך כל התקופה (1962-1969) באה בעקבות עליית היבוא עלייה עוד יותר גבוהה בהכנסות ממכס, ואלו ירידה ביבוא גררה ירידה קלה יותר של ההכנסות ממכס.

במילים אחרות, בתקופה של האטת הפעילות הכלכלית, כאשר מואט קצב גידול היבוא, מתרחשת גם ירידה בקצב הגידול של ההכנסות ממכס, אולם ירידה זו היא מתונה יותר (תהליך

¹⁹ יש לזכור כי עקב העלייה של ערך היבוא כתוצאה מהפיחות, עלו גם תקבולי מכס באותו החלק שחושב ad valorem. יחד עם זאת, נתעלם כאן מהעלאות תעריפים במסגרת מדיניות ה"חשיפה", שהיקפן בתקופה זו היה מצומצם מאוד.

²⁰ השער האפקטיבי ביבוא מוצרים בני קיימא עלה בתקופה 1967-1970 בממוצע של 7 אחוזים לשנה (לאחר ניכוי עליית השער בעקבות הפיחות); עלייה זו התרכזה בעיקר בשנת 1969, כאשר יבוא הטלביזיות הגיע לשיא של 15 מיליון דולרים.

²¹ לגבי חלק מהיבוא גבוהים מאוד השערים האפקטיביים.

²² היטל זה מיועד "ליווסות השיווק והכוונותו" – להסבר מפורט ראה: "חוק להארכת תקפן של תקנות שעת חירום (תשלומי חובה)", ה"ה 719, תשכ"ו, עמ' 78.

לוח 3

היטלי היבוא, 1961 עד 1969

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
(מיליוני ל"י)									
670.9	496.9	314.9	354.2	349.7	291.3	236.2	200.1	424.1	היטל כולל
664.1	490.5	328.9	352.4	356.7	313.0	241.8	204.6	...	מזה : מכס
9.3	8.2	8.6	10.5	9.7	8.8	7.3	5.9	...	תשלומי חובה
-2.5	-1.8	-22.5	-8.8	-25.7	-30.5	-12.9	-10.4	...	קרנות ההשוואה
(1962=100)									
335	248	157	177	183	146	118	100	.212	סה"כ היטלים
220	183	124	142	159	145	115	100	110	יבוא חב מכס
(העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת)									
35	58	-11	1	20	23	18	-5.3	...	סה"כ היטלים
35	50	-7	-3	17	26	18	-4.8	...	תשלומי מכס
20	48	-13	-5	4	24	15	-0.9	...	יבוא חב מכס

זה משתקף בנתונים שהובאו בלוח 3 לשנים 1965-1967 וכן לשנת 1969). לעומת זאת, בתקופות ההתרחבות של המשק, כאשר גובר קצב גידול היבוא, עולה היקף תקבולי המכס בקצב שהוא אף מהיר יותר (כך אירע בשנים 1963-1964 ושנת 1968). ההסבר לתופעה זו הוא שבתקופת הגאות עולה משקלם של מוצרי יצוא החייבים בשיעור מכס גבוה יחסית. לעומת זאת, בעת המיתון, הירידה בהכנסות ממכס היא בשיעור נמוך מזה של ערך היבוא (על אף שיורד משקל בני הקיימא בסך היבוא) זהדבר נובע, כנראה, מצמידות מסוימת בתוך קבוצות היבוא לדפוסים שנתגבשו בתקופת הגאות — או גדל משקלם של המוצרים שהמכס המוטל עליהם הוא בשיעור גבוה. שני המרכיבים הנותרים של היטלי היבוא — תשלומי החובה וקרנות השוואת המחירים — לא השפיעו בצורה מורגשת על השער הממוצע, מאחר שמשקלם בסך ההיטלים היה נמוך. עם זאת, נרשמו תנודות ניכרות בגודל הגירעון של קרנות ההשוואה עקב תנודות המחירים העולמיים ולפיכך, חלו שינויים בשער האפקטיבי של יבוא קבוצות המוצרים המיובאים במסגרת הקרנות. שינוי בולט בשערים אלה חל בשנת 1966, כאשר בוטלו הסובסידיות ליבוא המיועד לצריכה שוטפת ואף הוטל היטל על יבוא זה, אך יחד עם זאת, הוגדלו הסובסידיות ליבוא תשומות לתעשיית המזון.

לוח 4

פעילותן של קרנות השוואת המחירים והחשבון המסחרי

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	
(מיליוני ל"י)								
-2.5	-1.8	-22.6	-8.8	-25.7	-30.5	-12.9	-10.4	יבוא סחורות
7.5	14.4	12.4	20.0	-7.3	-7.7	-6.3	-1.2	מזה : מזון לצריכה שוטפת
8.3	4.6	-14.3	-11.4	-6.7	-2.9	0.8	0.4	תשומות לחקלאות
-18.3	-20.8	-20.7	-17.4	-11.6	-19.8	-10.3	-9.7	תשומות לתעשיית המזון

מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד המבחן והתעשייה, משרד החקלאות.

בדיון על מערכת ההיטלים רצוי להוסיף מספר מילים על מדיניות החשיפה של הייצור המקומי ליבוא המתחרה — מדיניות אשר עמדה במוקד ההתפתחויות בתחום המכסים. מדיניות זו נועדה לעבור מהגנה מינהלית על הייצור המקומי למכסי מגן ואת אלה להוריד באופן הדרגתי כדי להגדיל את כושר התחרות של "המוצרים הנחשפים" מהתפוקה המקומית. השלב הראשון — המעבר מהגנה מינהלית למכסי מגן — הוחלט סמוך לפיחות 1962 ונמשך למעשה עד שנת 1970. הפחתת המכסים הראשונה בוצעה בנובמבר 1966 (הורדת מכס אחידה בשיעור של 10 אחוזים מהתעריפים שנקבעו במועד החשיפה ולגבי 330 מוצרי יבוא תעשייתיים). ההפחתה השנייה נעשתה, לאחר ההפסקה, באוקטובר 1968, כפי הנראה, כדי לא לפגוע בתעשייה המקומית בתקופת המיתון. בשלב זה הופחתו תעריפי מכס על היבוא הכלול במסגרת החשיפה בשיעור של 15 אחוזים (ב-5 אחוזים יותר מכפי שהוכרזו תחילה, וזאת בטענה, שעקב הפיחות של 1967 עלה שיעור ההגנה האפקטיבית על הערך המוסף²⁸. בניגוד לשני השלבים הראשונים, הנמיכה ההפחתה השלישית — שבוצעה בינואר 1969 — את תעריפי המכס בצורה פרוגרסיבית (הורדה של כ-20 אחוזים בממוצע) והדבר צימצם, כנראה, במידה מסוימת, את הפיזור הרב בשיעורי המכס שנקבעו במועד החשיפה²⁴.

במסגרת ההסכמים עם השוק המשותף נמצאת בביצוע, מינואר 1970, תכנית ההפחתה המודרנת של תעריפי המכס. לפי המתוכנן, יירדו המכסים עד לגובה, אשר יבטיח לתפוקה המקומית הגנה ברמה של 5.5 ל"י בלבד לדולר ערך נחסך (אך, נוסף על הגנה זו, יפצה גובה המכס על מיסוי חומרי גלם וכן על המוגיטיון של מוצרי יבוא). תכנית זו תבוצע במשך שש שנים, כלומר עד שנת 1975, כאשר בכל שנה תיפחת שישית מסך ההפחתה הנדרשת.

לוח 5

יבוא במסגרת החשיפה, 1962-1968

הכנסות המכס במסגרת החשיפה**		ערך יבוא במסגרת החשיפה*		
אחוז מסך המכסים	מיליוני ל"י	אחוז מסך היבוא	מיליוני דולר	
0.3	0.6	0.3	1.1	1962
1.6	4.0	1.8	8.6	1963
3.1	9.5	2.9	17.5	1964
5.0	18.1	4.9	31.2	1965
12.9	45.8	11.5	69.7	1966
15.5	50.9	15.2	79.8	1967
12.5	61.1	12.9	100.1	1968

* מחושב על פי נתוני המחלקה להגנה על תוצרת הארץ במשרד המסחר והתעשייה.
** כנ"ל, החישוב נערך לפי תעריפי מכס שנקבעו במועד החשיפה. ללא תיקון לגבי הורדות המכסים בשנים 1966 ו-1968.

²³ לדיון המפורט בנושא ראה: עמוס מר חיים, "העמקת החשיפה ליבוא מתחרה" רבעון לעניני מיסים, גליון מס' 13, 1968.

²⁴ ראה: אמרי טוב, "מדיניות החשיפה בישראל", סקר בנק ישראל מס' 37, ירושלים, ינואר 1971.

למדיניות החשיפה, כפי שבוצעה, היתה השפעה בשני כיוונים: מחד-גיסא, הורדו המכסים על המוצרים ה"נחשפים" ומאידך גיסא, נוספו מוצרים שעליהם הועלו המכסים לאחר ביטול ההגנה האדמיניסטרטיבית. מכאן, שעל אף השפעת מדיניות זו על השערים של מוצרים נפרדים, היתה השפעתה על השער הממוצע מועטה למדי (ראה לוח 5). הן היקף היבוא הנחשף, והן תקבולי המכס על יבוא זה, לא עלו עד שנת 1968 על 15 אחוזים מתוך סך כל היבוא ותקבולי המכס בהתאמה²⁵.

לוח 6

שערי החליפין האפקטיביים ביבוא המחוזות, 1961 עד 1970

(על דולר יבוא חב מכס)

(דולר/ל"י)

משקל ממוצע ביבוא הכולל (1970-1962) אחוזים	1970 1962/67 =100	*1970	1969	1968	ממוצע -1962 1967	1961	
100.0	125	4.42	4.22	4.13	3.54	2.54	יבוא סחורות
9.7	126	6.20	5.98	5.86	4.93	3.99	נכסי תצרוכת
6.5	116	5.77	5.56	5.84	5.00	4.14	לצריכה שוטפת
(3.8)	(130)	(5.99)	(5.79)	(6.32)	(4.60)	(. .)	מוזה : מזון
3.2	143	6.83	6.60	5.90	4.76	3.72	בני קיימא
69.6	123	4.14	3.94	3.90	3.37	2.56	תשומות לייצור
4.7	135	3.98	3.75	3.68	2.95	2.75	לחקלאות
52.0	122	4.11	3.89	3.88	3.38	2.48	לתעשייה
(7.2)	(120)	(3.99)	(3.81)	(3.83)	(3.33)	(. .)	מוזה : תעשיית מזון
1.6	120	5.53	5.30	5.47	4.59	3.17	לבנייה
6.1	115	3.55	3.55	3.55	3.09	1.80	דלק
5.2	128	4.82	4.59	4.40	3.76	2.44	חלקי חילוף
20.7	124	4.23	4.03	3.86	3.43	2.14	נכסי השקעה
0.8	124	4.08	3.53	3.62	3.03	..	לחקלאות
9.9	123	4.08	3.85	3.81	3.33	2.20	לתעשייה
7.4	128	4.59	4.45	3.95	3.58	2.03	לתחבורה
(3.5)	(127)	(5.24)	(5.01)	(4.77)	(4.13)	(2.65)	מוזה : בלי אניות ומטוסים
2.6	118	4.17	3.94	3.87	3.54	..	למסחר ושירותים

* אומדן.

כאמור, מתחלקת התפתחות שער החליפין האפקטיבי ביבוא לשתי תקופות. בתקופה הראשונה נשאר השער הממוצע יציב ועליות קלות של השערים הבודדים שהתרחשו, באו בעיקר כביטוי לשינוי הרכב היבוא (עליית משקלם של המוצרים עליהם מוטל תעריף מכס גבוה). המפנה בא בשנת 1967, כאשר השער הממוצע ביבוא (בניכוי העלייה המתחייבת עקב הפיחות) התחיל לעלות בקצב מוחש בלא שהועלו תעריפי מכס. בשנת 1968 עלה משקל המזון וברי הקיימא מתוך

²⁵ סך כל היבוא של אותם המוצרים ש"נחשפו" היה לפני החשיפה אף נמוך עוד יותר.

סך יבוא נכסי התצרוכת ב-28 אחוזים לעומת שנת 1967, ומשקל יבוא התשומות לבנייה ויבוא חלקי חילוף בסך יבוא התשומות לייצור עלה ב-30 אחוזים. עליית משקלם של סעיפים אלה — אשר משקלם הכולל בסך היבוא חב המכס היה בשנת 1968 כ-15 אחוזים בלבד — גרמה לעליית השער האפקטיבי ב-3 אחוזים, מעל העלייה המתחייבת מהפיחות. גם את העלייה של 2 אחוזים בשער האפקטיבי בשנת 1969, לעומת שנת 1968, מסביר בעיקר הגידול במשקל המוצרים החייבים במכס גבוה. בעוד שסך היבוא חב המכס גדל בשנת 1969 ב-20 אחוזים לעומת אשתקד, הרי יבוא בני קיימא עלה ב-38 אחוזים ויבוא כלי התחבורה (למעט אניות ומטוסים) ב-60 אחוזים (משקלם הכולל של שני סעיפים אלה בסך היבוא הסתכם בשנת 1969 בפחות מ-10 אחוזים). עלייה זו בשער הושפעה גם מהעלאת תעריפי המכס על טלוויזיות ומכונות שבוצעה בשנה זו. יבוא מוצרים אלה עלה בצורה ניכרת, על אף העלאות המכסים והדבר מצביע בחלקו על האופי הספקולטיבי של התופעה, הקשורה, כנראה, בצפיפות לפיחות ששררו אז במשק.

העלאת המכסים בממדים רחבים, לראשונה במשך התקופה הנסקרת, באה באוגוסט 1970 בצורת היטל ביטחון על כלל היבוא²⁶, בשיעור של 20 אחוזים ממחיר היבוא ס"פ. היטל זה מצא ביטוי חלקי בלבד בשער הממוצע של שנת 1970, וזאת, מאחר ששער זה מתקבל ע"י שיקלול של השערים שלפני אוגוסט ואחרי. עם זאת, מוסברת עליית השער בשנת 1970 ב-4 אחוזים לעומת שנת 1969, במלואה, על ידי היטל זה.

מערכת התמיכות ליצוא והתפתחויותיה

החזרי מס שונים, פרמיות, אשראי מוזל וערבויות ממשלתיות — אלה הן צורות שונות של תמיכה ביצוא, שבהן משתמשות כיום מדינות רבות. ממדי התמיכות הללו משתנים בהתאם לכוח ההתחרות של ענפי יצוא, ביקוש המדינה למטבע חוץ, מדיניות המיסים וכדומה. כל הגורמים האלה פעלו גם בישראל. במשך מספר שנים לאחר הפיחות של 1962, נטתה הממשלה להמנע מהגברת התמיכות, כנראה מתוך אי רצון להגדיל את הוצאותיה. למעשה, רק ב-1966 הכירה הממשלה בצורך לפצות את ציבור היצואנים על עליית המיסים. בתקופה הקודמת היתה התמיכה הממשלתית זעומה בהיקפה ומרוכזת בענפי הטקסטיל והחקלאות (למעט הדירים). עיקר פעילותה של הממשלה בתחום היצוא התבטא, בתקופה זו, במתן אשראי מוזל ליצואנים.

לוח 7

תמיכות ליצוא, 1961-1969

(מיליוני ל"י)

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
195.4	169.4	125.1	56.0	16.9	10.9	7.8	2.1	87.2	סה"כ תמיכות ישירות
147.9	126.3	105.3	41.2	10.9	6.1	4.2	1.8	55.7	ליצוא תעשייתי
—	—	—	—	—	—	—	—	12.3	מזה: יהלומים
80.3	67.2	52.1	19.7	6.2	2.9	1.9	1.6	8.6	טקסטיל
67.6	59.1	53.2	21.5	4.7	3.2	2.3	0.2	34.8	תעשייה אחרת
47.5	43.1	19.8	14.8	6.0	4.8	3.6	0.3	31.5	ליצוא חקלאי
32.0	30.2	10.3	6.3	—	—	—	—	21.9	מזה: פרי הדר
15.5	12.9	9.5	8.5	6.0	4.8	3.6	0.3	10.6	חקלאות אחרת

²⁶ למעט רשימה מצומצמת של מוצרים חיוניים וכן יבוא יהלומים גולמיים.

ההסדר החדש, אשר נכנס לתוקפו באפריל 1966, זיכה את היצואן באופן אוטומטי בהחזר מיסים עקיפים בשיעור מוגדר על דולר ערך מוסף (בניגוד לשיטה הקודמת, בה נקבע גובה התמריץ לדולר יצוא במשא ומתן).

לוח 8

החזר מיסים עקיפים ותמיכות אחרות ליצוא *
(אחוזים)

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	
100	100	100	100	100	100	100	100	סך התמיכות :
72	80	83	86	84	75	60	20	מהן : תמיכות ישירות
28	20	17	14	16	25	40	80	תמיכות עקיפות
100	100	100	100	100	100	100	100	התמיכות הישירות :
62	60	41	34	27	12	10	10	מהן : החזר מיסים עקיפים
38	40	59	66	73	88	90	90	תמיכות אחרות
100	100	100	100	100	100	100	100	התמיכות הישירות האחרות :
91	87	62	78	50	30	72	84	מהן : תמיכות ליצוא טקסטיל

* פירוט התמיכות מובא בלוח 21 ובלוח 22 בנספח הסטטיסטי.

הסדר שיטתי זה בדבר החזר מיסי עקיפין, הגדיל במידה ניכרת את התמיכה הישירה המוענקת לענפי יצוא (היקף התמיכות הישירות בשנת 1969 הגיע ל-195 מיליון ל"י, לעומת 17 מיליון בשנת 1965) וגרם לשינוי המבנה של תמיכה זו (ראה לוח 8). משקל התמריצים ששולמו במסגרת "החזר מיסים" הלך וגדל, ובשנת 1969 הגיע עד ל-62 אחוזים מסך התמיכות הישירות (לעומת 10 אחוזים בשנת 1962 ו-27 אחוזים בשנת 1965). התפתחות זו בולטת עוד יותר, על רקע העובדה, שבשנת 1969 היוו התמיכות השונות ליצוא טקסטיל 91 אחוזים מתוך סך התמיכות הישירות האחרות (למעט התזרי מיסים).

העלאות התמריצים ליצוא הופעלו במספר מועדים²⁷. להלן פירוט התמריצים למוצרים לפי קבוצות ערך מוסף :

לוח 9

תמריצי יצוא ובמסגרת החזרי מס עקיפין (אגורות לדולר ערך מוסף)

קבוצה*	אחוז ערך מוסף	14.66	1.11.67	1.3.67	19.11.67	19.2.70	**17.8.70
א'	25	—	—	—	—	50	70
ב'	30	15	35	60	33	67	104
ג'	50	15	36	51	40	70	110
ד'	70	15	36	64	50	70	120
ה'	80	13	32	56	44	69	114

* קבוצה א' : עד 25 אחוזים, קבוצה ב' : מ-26 אחוזים עד 45 אחוזים, קבוצה ג' : מ-46 אחוזים עד 65 אחוזים, קבוצה ד' : מעל 60 אחוזים.

** בניכוי היטל הביטחון על יבוא תשומות.

²⁷ הפחתת התמריצים בנובמבר 1967 באה בעקבות העלאת השער הרשמי של הלירה הישראלית.

לצד הגידול המהיר בגובה התמריצים²⁸ בולטת האפליה לרעת המוצרים שהערך המוסף בהם קרוב לגבול העליון של הקבוצה. הדבר נובע מהעובדה שעד התקופה הנסקרת נקבע תעריף אחד לקבוצות ערך מוסף רחבות יחסית. אפלייה זו צומצמה במידה רבה בינואר 1971 כאשר, יחד עם העלאת התמריצים (התמריץ השכיח 1.20 ל"י), פוצלו קבוצות אלה לקבוצות קטנות יותר.

גם ביצוא, כמו ביבוא, ניתן להתייחס לתקופה שבאה לאחר הפיחות ב־1962 כלתקופת היציבות של שערי החליפין האפקטיביים. השער הממוצע עלה עקב הפיחות בכ־15 אחוזים, ומאז ועד סוף 1965 התבטאה עלייתו השנתית בשיעור נמוך יותר: כחצי אחוז בלבד. עליית שערים נמרצת יותר נרשמה בתקופה זו בענפי החקלאות (למעט פרי הדר) וזאת כביטוי לתמיכה בפיתוח ענפי יצוא חדשים, וכן, בענף הטקסטיל. אולם, התפתחות השער בשני ענפים אלה לא היה בה כדי להשפיע במידה ניכרת על השער הממוצע, בשל משקלם הנמוך של ענפים אלה בסך היצוא (כ־15 אחוזים בלבד).

לוח 10

שער החליפין האפקטיבי ביצוא סחורות, 1961 עד 1970

(על דולר ערך מוסף)

משקל ממוצע ביצוא כולל (1970 אחוזים)	1970 =100 1962/65	*1970	1969	1968	1967	1966	1965 -1962 (ממוצע)	1961	
100.0	147	4.49	4.05	4.04	3.57	3.27	3.05	2.61	יצוא סחורות
79.4	149	4.55	4.07	4.07	3.68	3.30	3.05	2.68	יצוא תעשייתי
31.9	126	3.79	3.50	3.50	3.08	3.00	3.00	2.65	יצוא יהלומים
10.5	194	6.18	5.84	5.79	5.76	4.44	3.18	2.90	יצוא טקסטיל
37.0	148	4.48	3.90	3.90	3.92	3.20	3.03	2.69	יצוא תעשייתי אחר
20.6	141	4.33	4.01	3.99	3.31	3.19	3.06	2.51	יצוא חקלאי
16.3	140	4.27	3.95	3.94	3.23	3.11	3.00	2.46	יצוא פרי הדר
4.3	136	4.51	4.25	4.15	3.59	3.51	3.32	2.65	יצוא חקלאי אחר

* אומדן.

המפנה חל, כאמור, בשנת 1966, כשהונהגה שיטת החזרי מס עקיף ליצואנים. בעקבות ההסדר הראה השער האפקטיבי ביצוא עלייה מהירה, ובשנת 1970 עמד ברמה ממוצעת של 4.49 ל"י לדולר ערך מוסף. העלייה של 46 אחוזים לעומת השער בשנת 1965 (שנה אחת לפני ההסדר) היא תוצאה של הפיחות בנובמבר 1967, שהעלה את השער בכ־16 אחוזים ובעיקר של העלאת התמריצים אשר גרמה לעלייה ממוצעת בשער האפקטיבי של כ־6 אחוזים לשנה. השער האפקטיבי, כפי שהוגדר בעבודה, אינו לוקח בחשבון את השפעת שתי תכונות ספציפיות של השוק הישראלי על כדאיות היצוא. מצד אחד, מיסוי המוטל על מרכיב היבוא העקיף הגלום

²⁸ יש לזכור כי החל לנובמבר 1967 הועלה השער הרשמי ב־50 אג'.

בתשומות המקומיות מקטין את גודל התמיכה "נטו" לערך מוסף, ומצד שני, אין ספק כי קיומה של קרן היצוא, המספקת אשראי מזול ליצואן, מגדיל את התמיכה (וזאת, דרך הפרשי הריבית). בעיה זו זוכה לטיפול נפרד, כיוון, שבניגוד ליתר מרכיבי השער, אין השגת הנתונים המדויקים ניתנת לביצוע וחישובם התבסס על הנחות חזקות.

מתברר כי השפעת המיסוי על מרכיב היבוא העקיף היא מועטה מאוד²⁹ ואפשר להתעלם ממנה אך, לעומת זאת, במשך כל התקופה הנחקרת היוותה התמיכה דרך הוזלת המימון חלק ניכר מסך התמיכה ליצוא, ובתחילת התקופה, היא היוותה את עיקר התמיכה ליצוא. (אומדן תמיכה זו חושב כממוצע בין הגבול התחתון והעליון של הפרשי ריבית, כאשר הגבול התחתון הוא ההפרש שבין הריבית על האשראי מקרן היצוא ובין הריבית על ההלוואות הבנקאיות, בעוד שהגבול העליון נקבע כהפרש שבין הריבית על האשראי מקרן היצוא ובין הריבית בתיווך שטרות³⁰).

לוח 11

הפרשי ריבית על מימון מזול ליצואנים * (אומדן מינימום ואומדן מקסימום)
שער החליפין האפקטיבי ביצוא, הכולל הפרשים אלה **

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
א. הפרשי ריבית (אנורות לדולר ערך מוסף)									
12-17	10-15	8-15	7-15	7-14	5-10	3-5	1-2	1-1	יצוא סחורות
15-24	14-19	12-21	10-21	10-21	7-15	4-7	1-3	1-2	יצוא תעשייתי
28-48	23-38	24-43	18-39	27-57	19-38	7-12	1-2	0-0	יהלומים
10-16	9-13	7-13	6-12	5-10	3-7	3-5	2-3	1-2	תעשייה אחרת
2-3	1-2	1-2	1-2	0-1	0-1	0-0	0-0	0-0	יצוא חקלאי
ב. שער החליפין האפקטיבי של דולר ערך מוסף ביצוא									
4.20	4.17	3.69	3.38	3.18	3.14	3.08	3.04	2.65	יצוא סחורות
4.27	4.24	2.85	3.45	3.23	3.16	3.10	3.05	2.72	יצוא תעשייתי
3.88	3.80	3.41	***3.28	3.42	3.28	3.10	3.01	2.65	יהלומים
4.35	4.34	3.95	3.53	3.19	3.12	3.10	3.06	2.75	תעשייה אחרת
4.04	4.01	3.32	3.20	3.09	3.09	3.05	3.01	2.52	יצוא חקלאי

* חישוב הפרשי הריבית מתבסס על אותו היקף אשראי, שלגביו המקור האלטרנטיבי לקרן היצוא הינו שוק האשראי המקומי. כלומר, מימון הערך המוסף והמשלוחים. כמו כן לא נכלל בחישוב מימון יבוא לשם יצוא, שכן, לפי תנאי הסחר המקובלים בשוק העולמי, הוא ניתן על ידי הספקים. יוצא הדופן כאן הוא מימון יבוא יהלומי גלם, שבו הספק העיקרי, שהוא הסינדיקט הלונדוני, אינו נוהג לתת אשראי ללקוחותיו, והדבר נדיר גם אצל ספקים אחרים. משום כך, מימון יבוא יהלומי גלם כלול בחישובים. (נימוק נוסף הוא העובדה כי למימון יצוא יהלומים ישנו אופי של מימון מלאי וחלוקה כלשהי בין שלב מימון יבוא יהלומים לבין שלבים אחרים היא שרירותית).

** הפרשי הריבית כאן הם ממוצע בין אומדן מקסימום ואומדן מינימום.
*** בשנת 1966 נקבעו מיכסות מימון לפי קריטריונים שונים ובמשך השנה הופחתו מיכסות אלה פעמיים, מכאן איפוא, שחלה ירידה ביתרת האשראי.

²⁹ ניכוי מיסוי זה מהתמיכה הישירה ליצוא בכל אחת מהשנים הנסקרות מגמיך את השער האפקטיבי בכשני אחוזים בלבד (אולם בשנים 1962 ו-1963 היה בזה די כדי להוריד את השער האפקטיבי מתחת לשער הרשמי). חישוב מיסוי זה התבסס על ההנחה, כי מרכיב היבוא העקיף חייב במכס לפי השער האפקטיבי של יבוא התשומות (בתעשייה ובחקלאות, בהתאם).

³⁰ בשני המקרים של חישוב הפרשי ריבית (מינימום ומקסימום) הכוונה לריבית המתחייבת מאותו סכום שניתן בפועל מקרן היצוא.

עד שנת 1966 היה היקף התמיכה ליצוא דרך הפרשי ריבית גבוה, אף בגודלו המוחלט, מהיקף התמיכות הישירות האחרות (ראה לוח 11). תמיכה זו התרכזה בעיקר בענף היהלומים, וכתוצאה מכך, באותה תקופה⁸¹ גבנה היצוא מענף זה (יצוא אשר לא קיבל עד שנת 1970 כל תמיכה תקציבית) משער אפקטיבי גבוה מהשער בשאר היצוא התעשייתי. גם לאחר הפעלת ההסדר בדבר החזר מיסים, המשיכו הפרשי הריבית על מימון זול מקרן היצוא להיות מקור בעל משקל נכבד בתמיכה ביצוא. בשנים 1966-1969 הסתכמו הפרשים אלה לגבי היצוא התעשייתי, למעט יהלומים, ברמה שבין 15 עד 20 אחוזים מהתמיכות הישירות מהתקציב, ואילו בענף היהלומים, כאמור, היו הפרשים אלה את מלוא התמיכה.⁸²

שנת 1970 ו-1971

בעת סיום העבודה לא התקבלו עדיין הנתונים הדרושים לחישוב שערי החליפין האפקטיביים בשנים 1970 ו-1971. אף על פי כן, ניתן היה לאמץ את השערים על ידי הטלת השעורים החדשים של המכס ושל התמיכות על הרכב הסחר של שנת 1970.

לוח 12

שערי חליפין אפקטיביים בשנים 1970 ו-1971

(אומדן)

ממוצע 1969	ממוצע 1970	ממוצע 1971	לאחר פברואר 1970	לאחר אוגוסט 1970	לאחר אוגוסט 1971	
4.22	4.42	5.09	4.23	4.74	5.58	יבוא סחורות
5.98	6.20	7.02	5.97	6.60	7.60	נכסי צריכה
3.94	4.14	4.78	3.96	4.42	5.29	תשומות ליצור
4.03	4.23	5.01	4.02	4.56	5.54	נכסי השקעה
4.05	4.49	5.04	4.27	*4.79	*5.23	יצוא סחורות
4.07	4.55	5.11	4.33	*4.86	*5.28	יצוא תעשייתי
4.01	4.33	4.84	4.34	*4.59	*5.18	יצוא חקלאי

* בניכוי היטל ביטחון על יבוא תשומות.

כתוצאה מהצורך להחיש את גידול היצוא, הועלו בפברואר 1970 תמריצי היצוא ושער החליפין האפקטיבי ביצוא עלה בכ-6 אחוזים; בכך נסגר הפער בינו לבין השער האפקטיבי ביבוא — פער שאיפיון את המערכת במשך כל התקופה הנסקרת.

שינויים ניכרים בשערי החליפין חלו באוגוסט כאשר הוגדלו בפעם השנייה במשך 1970 תמריצי היצוא ומצד שני, נקבע היטל ביטחון בגובה של 20 אחוזים ממחיר היבוא סי"פ. שינויים אלה גרמו לעליית השערים הן ביבוא והן ביצוא, בשיעור של 12 אחוזים בממוצע, והביאו ליותר ריכוז של השערים, כלומר, לתופעה האופינית לפיחות פורמלי.

⁸¹ הקרן למימון יצוא יהלומים הופעלה בשנת 1963.

⁸² עם זאת, יש להזכיר כאן מקור תמיכה אחר בענף זה, שהוא, מכירות "עודפי ערך מוסף" בשוק החופשי.

בעיית חוסר הנתונים מורגשת ביתר שאת בבניית האומדנים על שערי החליפין לגבי התקופה שלאחר הפיחות של אוגוסט 1971.⁸³ השערים האפקטיביים ביבוא⁸⁴ מסתכמים בשער הממוצע של 4.74 ל"י לדולר, דהיינו, עלייה של 17.7 אחוזים לעומת סוף שנת 1970. היות שהשער הממוצע ביצוא⁸⁵ עלה ב-9.2 אחוזים בלבד והגיע לרמה של 5.23 ל"י, בכך נוצר מחדש הפער של כ-7 אחוזים בין שערים אלה.

יש לציין, כי הטלת המכסים על יבוא לשם יצוא שהופעלה בשנה זו, מחייבת שינוי בשיטת החישוב של השער האפקטיבי ביצוא. כמו כן, בשנת 1970 הוחלט לעבור למימון המשלוחים במטבע חוץ ודבר זה הקטין, כפי הנראה, את היקף התמיכה המשוערת המוענקת ליצואן דרך הפרשי ריבית.

נספח סטטיסטי

כל החישובים נערכו על בסיס סיווג המוצרים של בט"נ (ב-4,500 סעיפים); סיווג זה משמש לרישום היבוא וההיטלים המוטלים עליו (ליוחיו אגף המכס והבלו) וכן לרישום היצוא והתמיכות ליצוא (סיווג סחורות יצוא של משרד המסחר והתעשייה). קיבוץ הנתונים ביבוא נעשה לפי סיווג יעודים כלכליים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, וביצוא — לפי הפירוט המצומצם בתוך היצוא התעשייתי והיצוא החקלאי.

שנת 1962 מופיעה בנתונים כתקופה שלאחר הפיחות בלבד, וזאת על מנת לקבל נקודת מוצא שאינה מושפעת מהשער שלפני הפיחות. לגבי שנת 1967 נקבע השער הפורמלי כ-3.08 לירות לדולר, שהוא תוצאת השיקול של השערים — 3.00 ו-3.50 — לפי משקל הסחורות הנסחרות בתקופה שלפני הפיחות ואחריו (הן ביבוא והן ביצוא התקבל, במקרה, אותו שער).

הנתונים לגבי ערך היבוא (יבוא ברוטו, מחירי סי"פ), יבוא לשם יצוא, פטור מותנה ותשלומי חובה נלקחו מדו"חות מס' 4 ומס' 14 של אגף המכס והבלו; הנתונים בדו"חות אלה מופיעים בהצטברויות חודשיות, דבר שאיפשר להפוך אותם מנתונים לשנים תקציביות של הרישום המקורי לשנים קלנדריות. לגבי שנת 1961 ו-1962 אין רישום של יבוא לשם יצוא בסיווג הנדרש, ולכן נאלצנו לחשב את האומדנים עבור השנים הללו לפי מבנה היבוא לשם יצוא בשנת 1963. נתונים על קרנות השוואת המחירים לתקופה 1963-1969 נלקחו מהחבורות "סחר החוץ של ישראל" של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ועבור שנת 1962 חושבו הנתונים לפי "מאזני החשבון המסחרי" של משרד המסחר והתעשייה, וכן לפי הרישומים בתיקי מחלקת המתירים במשרד החקלאות.

נתונים לגבי ערך יצוא (בניכוי החזרות יהלומים), במחירי פו"ב, נלקחו מהליווחים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. אחוז הערך המוסף ביצוא לצורך העבודה חושב בהתאם ללוח תשומה-תפוקה לשנת 1958, ולגבי כל שנה ושנה נעשה עידכון לפי מבנה הסחר של אותה שנה. נתונים אלה מופיעים בדו"חות בנק ישראל. התמיכות ליצוא חושבו לפי "דין וחשבון כללי של הכנסות והוצאות המדינה" של משרד האוצר, ולפי "סיווג סחורות היצוא" (לשנים — 1967-1969) של משרד המסחר והתעשייה. בנושא התמיכות נעזרנו במידה רבה במחלקת שונות של משרד המסחר והתעשייה.

⁸³ לפרוט השערים ראה לוחות 24 ו-25 בנספח הסטטיסטי.

⁸⁴ חישוב השערים ביבוא התבסס על הרכבו בשנת 1970 כאשר תקבולי המכס חושבו בהתאם לעלייתם עקב הפיחות (באותו החלק שהוא ad valorem) והוכנסו השינויים במדיניות קרנות השוואת המחירים.

⁸⁵ שער החליפין האפקטיבי ביצוא לאחר הפיחות חושב לפי תמריצי היצוא החדשים, אולם הונח, שלא חל שינוי בשאר התמיכות הישירות ליצוא.

שערי חליפין אפקטיביים ביבוא שהורחת, 1961 עד 1970

(על דולר יבוא חב מכס)

אוגוסט דצמבר 1970	1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
(דולר/ל"י)											
4.74	4.42	4.22	4.13	3.68	3.59	3.55	3.47	3.49	3.47	2.54	יבוא שהורות
6.60	6.20	5.98	5.86	5.26	5.35	4.83	4.58	4.73	4.81	3.99	נכסי תצרוכת
6.21	5.77	5.56	5.83	5.31	5.56	4.82	4.51	4.85	4.96	4.14	לצריכה שוטפת
6.39	5.99	5.79	6.32	5.60	4.95	4.40	3.86	4.32	4.46	..	מזה : מזון
7.30	6.83	6.60	5.90	5.09	4.89	4.87	4.70	4.51	4.52	3.72	בני קיימא
4.42	4.14	3.94	3.90	3.45	3.33	3.36	3.35	3.37	3.38	2.56	תשומות לייצור
4.45	3.98	3.75	3.68	2.87	2.81	2.88	2.98	3.07	3.07	2.75	לחקלאות
4.39	4.11	3.89	3.88	3.48	3.36	3.39	3.32	3.38	3.35	2.48	לתעשייה
4.10	3.99	3.81	3.83	3.42	3.22	3.42	3.20	3.36	3.35	..	מזה : תעשית מזון
6.00	5.53	5.30	5.47	4.96	4.13	4.75	4.71	4.50	4.50	3.17	לבניה
3.55	3.55	3.55	3.55	3.10	3.04	3.08	3.10	3.11	3.09	1.80	דלק
5.29	4.82	4.59	4.40	4.20	3.84	3.68	3.60	3.61	3.61	2.44	חלקי חילוף
4.64	4.23	4.03	3.86	3.55	3.47	3.45	3.37	3.36	3.37	2.14	נכסי השקעה
4.23	3.76	3.53	3.62	3.08	3.02	3.02	3.01	3.02	3.01	..	לחקלאות
4.50	4.08	3.85	3.81	3.55	3.38	3.32	3.29	3.22	3.22	2.20	לתעשייה
4.89	4.59	4.45	3.95	3.60	3.62	3.63	3.43	3.60	3.60	2.03	לתחבורה
5.71	5.24	5.01	4.77	4.25	4.04	4.30	4.20	3.99	3.98	2.65	מזה : בלי אניות ומטוסים
4.64	4.17	3.97	3.87	3.56	3.51	3.56	3.55	3.52	3.52	..	למסחר ושרותים

שערי הליפין אפקטיביים ביבוא מהזרות — 1970-1961

(על דולר יבוא חב מכס)

לאחר אוגוסט 1970	1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
1962=100											
131	127	122	119	106	104	102	100	101	100	73	יבוא סחורות
137	129	124	122	109	111	101	95	98	100	83	נכסי תצרוכת
125	116	112	118	107	112	97	91	98	100	83	לצריכה שוטפת
143	134	130	142	126	111	99	87	97	100	..	מזה : מזון
161	151	146	131	113	108	108	104	100	100	82	בני קיימא
131	123	117	115	102	99	99	99	100	100	76	תשומות לייצור
145	130	122	120	94	92	94	97	100	100	90	לחקלאות
131	123	116	116	104	100	101	99	101	100	74	לתעשייה
122	119	114	114	102	96	102	96	100	100	..	מזה : תעשיית מזון
133	123	118	122	110	92	106	105	100	100	70	לבנייה
115	115	115	115	100	98	100	100	101	100	58	דלק
147	134	127	122	116	106	102	100	100	100	68	חלקי חילוף
138	126	120	115	105	103	102	100	100	100	64	נכסי השקעה
141	125	117	120	102	100	100	100	100	100	..	לחקלאות
140	127	120	118	110	105	103	102	100	100	69	לתעשייה
136	128	124	110	100	101	101	95	100	100	57	לתחבורה
											מזה : בלי אניות ומטוסים
143	132	126	120	107	102	108	106	100	100	68	
132	118	112	110	101	100	101	101	100	100	..	למסחר ושירותים

שערי חליפין אפקטיביים ביבוא סחורות — 1970-1961

(על דולר יבוא חב מכס)

לאחר אוגוסט 1970 לעומת ממוצע 1969	1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	
(עלייה או ירידה לעומת השנה הקודמת)										
12	4	3	12	2	2	2	-1	1	27	יבוא סחורות
10	4	2	12	-2	10	6	-3	-2	20	נכסי תצרוכת
12	4	-5	10	-4	15	7	-7	-2	20	לצריכה שוטפת
10	3	-8	13	14	12	14	-10	-3	..	מזה : מזון
10	3	11	16	5	—	4	4	—	22	בני קיימא
12	5	2	14	3	—	—	-1	—	32	תשומות לייצור
19	7	2	28	2	-2	-3	-3	—	11	לחקלאות
13	6	—	12	4	-1	2	-2	1	37	לתעשייה
7	4	—	12	6	-6	6	-4	—	..	מזה : תעשיית מזון
13	4	-3	11	20	-13	1	5	—	43	לבנייה
—	—	—	15	2	-2	—	-1	1	72	דלק
16	6	4	5	9	4	2	—	—	47	חלקי חילוף
15	5	4	9	2	1	2	—	—	56	נכסי השקעה
20	7	-2	18	2	—	—	—	—	..	לחקלאות
17	6	11	7	5	2	1	2	—	45	לתעשייה
10	3	13	10	-1	—	6	-5	—	75	לתחבורה
										מזה : בלי אניות
14	5	5	12	5	-5	2	6	—	47	ומטוסים
18	5	2	9	1	-1	—	1	—	..	למסחר ושירותים

שערי חליפין אפקטיביים ביבוא מחורות — 1970-1961

(על דולר יבוא כולל)

1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
(דולר/ל"י)										
4.25	4.01	3.95	3.49	3.42	3.42	3.35	3.35	3.35	2.37	יבוא סחורות
5.75	5.58	5.60	5.04	4.79	3.43	4.17	4.25	4.28	3.56	נכסי תצרוכת
5.59	5.37	5.59	5.11	4.86	4.35	4.05	4.26	4.30	3.50	לצריכה שוטפת
5.97	5.70	6.23	5.50	4.89	4.36	3.85	4.27	4.38	..	מזה : מזון
6.03	5.86	5.61	4.80	4.63	4.60	4.41	4.24	4.24	3.70	בני קיימא
4.01	3.78	3.75	3.28	3.22	3.25	3.23	3.25	3.26	2.33	תשומות לייצור
3.97	3.74	3.67	2.87	2.81	2.88	2.98	3.07	3.06	2.73	לחקלאות
3.88	3.73	3.70	3.28	3.20	3.24	3.19	3.21	3.21	2.20	לתעשייה
3.98	3.80	3.82	3.41	3.22	3.42	3.20	3.36	3.35	..	מזה : תעשיית מזון
5.44	5.23	5.25	4.74	4.12	4.75	4.71	4.50	4.50	3.17	לבנייה
3.55	3.55	3.55	3.08	3.04	3.09	3.10	3.11	3.09	1.80	דלק
4.29	4.15	4.09	3.81	3.68	3.53	3.44	3.45	3.45	2.41	חלקי חילוף
4.07	3.95	3.81	3.49	3.44	3.42	3.35	3.34	3.34	2.13	נכסי השקעה
3.76	3.53	3.63	3.08	3.02	3.02	3.01	3.02	3.01	..	לחקלאות
3.93	3.78	3.67	3.46	3.36	3.30	3.72	3.20	3.20	2.17	לתעשייה
4.49	4.36	3.91	3.56	3.62	3.62	3.43	3.59	3.47	2.03	לתחבורה
										מזה : בלי אניות ומטוסים
5.24	5.01	4.77	4.25	4.03	4.29	4.20	3.98	3.98	2.62	
4.05	3.86	3.81	3.47	3.40	3.44	3.40	3.38	3.37	..	למסחר ושירותים

לוח 17

שטרי חליפין אפקטיביים ביצוא סחורות — 1970-1961

(על דולר יצוא ערך מוסף)

1970		1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
לאחר אוג'	עד אוג'											
(דולר/ל"י)												
4.79	4.27	4.49	4.05	4.04	3.57	3.72	3.08	3.06	3.04	3.02	2.61	יצוא סחורות
4.86	4.33	4.55	4.07	4.07	3.68	3.30	3.08	3.05	3.04	3.03	2.68	יצוא תעשייתי
3.92	3.69	3.79	3.50	3.50	3.08	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.65	יצוא יהלומים
6.62	5.88	6.18	5.84	5.79	5.76	4.44	3.31	3.14	3.12	3.12	2.90	יצוא טקסטיל
יצוא תעשייה												
4.81	4.24	4.48	3.90	3.92	3.50	3.20	3.05	3.04	3.03	3.00	2.69	אחרת
4.59	4.14	4.33	4.01	3.99	3.31	3.09	3.09	3.09	3.05	3.01	2.51	יצוא חקלאי
4.52	4.09	4.27	3.95	3.94	3.23	3.11	3.00	3.00	3.00	3.00	2.46	יצוא פרי הדר
4.81	4.29	4.51	4.25	4.15	3.59	3.51	3.50	3.46	3.31	3.03	2.65	חקלאות אחרת

לוח 18

שטרי חליפין אפקטיביים ביצוא סחורות — 1970-1961

(על דולר יצוא כולל)

1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
(דולר/ל"י)										
4.04	3.78	3.78	3.34	3.16	3.04	3.03	3.02	3.01	2.19	יצוא סחורות
4.01	3.76	3.76	3.36	3.16	3.03	3.02	3.02	3.01	2.15	יצוא תעשייתי
3.58	3.50	3.50	3.08	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	1.88	יצוא יהלומים
4.75	4.50	4.55	4.09	3.86	3.15	3.07	3.06	3.06	2.57	יצוא טקסטיל
4.12	3.75	3.76	3.34	3.12	3.03	3.02	3.02	3.00	2.29	יצוא תעשייה אחרת
4.17	3.90	3.88	3.26	3.16	3.07	3.07	3.04	3.00	2.29	יצוא חקלאי
4.11	3.85	3.84	3.20	3.08	3.00	3.00	3.00	3.00	2.30	יצוא פרי הדר
4.37	4.08	4.04	3.49	3.42	3.39	3.34	3.25	3.02	2.27	יצוא חקלאות אחרת

לוח 19

שערי הליפין אפקטיביים ביצוא סחורות — 1970-1961

(1962=100)

1970		1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
לאחר 'אוג'	עד 'אוג'											
159	141	149	134	134	118	108	102	104	101	100	87	יצוא סחורות
160	143	150	134	134	121	109	102	101	100	100	89	יצוא תעשייתי
131	123	126	117	117	103	100	100	100	100	100	88	יצוא יהלומים
212	189	198	187	186	185	142	106	101	100	100	93	יצוא טקסטיל
												יצוא תעשייה
160	141	149	130	130	117	107	102	101	101	100	90	אחרת
152	130	144	133	133	110	106	103	103	101	100	84	יצוא חקלאי
150	136	142	132	131	108	104	100	100	100	100	82	יצוא פרי הדר
												יצוא חקלאות
158	142	149	140	137	118	116	115	114	109	100	87	אחרת

לוח 20

שערי הליפין אפקטיביים ביצוא סחורות — 1970-1961

1970		1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	
לאחר 'אוג'	עד 'אוג'										
13	5	11	—	14	8	6	2	3	1	15	יצוא סחורות
12	7	12	—	11	9	7	1	1	—	12	יצוא תעשייתי
7	5	8	—	14	3	—	—	—	—	14	יצוא יהלומים
12	1	6	1	1	19	34	5	1	—	8	יצוא טקסטיל
											יצוא תעשייה
13	8	15	—	11	9	5	1	—	1	11	אחרת
10	4	8	—	21	4	3	—	2	1	19	יצוא חקלאי
10	3	8	1	21	4	4	—	—	—	22	יצוא פרי הדר
											יצוא חקלאות
11	1	6	2	16	2	1	1	5	7	15	אחרת

לוח 21

רשימת התמיכות הישירות ליצוא סחורות

(מיליוני ל"י)

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	
195.4	169.4	125.1	56.0	16.9	10.9	7.8	2.1	תמיכות ישירות
147.9	126.3	105.3	41.2	10.9	6.1	4.2	1.8	תמיכות ליצוא תעשייתי
80.3	67.2	52.1	19.7	6.2	2.9	1.9	1.6	מזה : ליצוא טקסטיל
(70.1)	(58.6)	(45.7)	(15.5)	(5.4)	(2.7)	(1.9)	(1.6)	תמיכות ענפיות
(11.2)	(8.6)	(6.4)	(4.2)	(0.8)	(0.2)	(—)	(—)	החזר מיסים
67.6	59.1	53.2	21.5	4.7	3.2	2.3	0.2	ליצוא אחר
(2.3)	(3.3)	(3.8)	(0.2)	(0.3)	(1.2)	(0.9)	(—)	תמיכות ענפיות
(65.4)	(55.8)	(49.4)	(21.3)	(4.4)	(2.0)	(1.4)	(0.2)	החזר מיסים
47.5	43.1	19.8	14.8	6.0	4.8	3.6	0.3	תמיכות ליצוא הקלאי
(36.9)	(39.7)	(19.8)	(14.8)	(6.0)	(4.8)	(3.6)	(0.3)	מזה : תמיכות ענפיות
(10.6)	(3.4)	(—)	(—)	(—)	(—)	(—)	(—)	החזר מיסים

לוח 22

רשימת התמיכות העקיפות ליצוא

(מיליוני ל"י)

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	
67.4	46.7	29.0	12.1	3.2	3.5	6.2	8.3	תמיכות עקיפות
22.7	16.7	12.0	8.3	1.1	3.3	2.9	2.9	תמיכות דרך הוולת הרצאות
(5.5)	(5.0)	(4.1)	(4.6)	(0.2)	(0.5)	(0.1)	(0.2)	השתתפות ותמיכות בהובלה
(17.2)	(11.7)	(7.9)	(3.7)	(0.9)	(2.8)	(2.8)	(2.7)	ערבויות ותמיכות בייצור
44.7	30.0	17.0	3.8	2.1	0.2	3.3	5.4	תמיכות — בעלות אופי של השקעה ביצוא
(19.3)	(8.6)	(7.3)	(—)	(—)	(—)	(—)	(0.3)	עדוד יצוא
(25.4)	(21.4)	(9.7)	(3.8)	(2.1)	(0.2)	(3.3)	(5.1)	פרסומת וחקר שווקים

לוח 23

שער החליפין האפקטיבי כנגד היבוא והיצוא של ישראל, 1961 עד 1970

1970	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	
(על דולר יבוא חב מכס)										
4.17	4.02	3.96	3.49	3.42	3.40	3.35	3.34	3.34	2.34	יבוא סחורות ושירותים
4	2	13	2	1	2	—	—	43	..	עליית השער לעומת השנה הקודמת (באחוזים)
(על דולר ערך מוסף)										
4.04	3.82	3.81	3.35	3.16	3.06	3.03	3.02	3.01	2.42	יצוא סחורות ושירותים
6	—	14	6	3	1	—	—	24	..	עליית השער לעומת השנה הקודמת (באחוזים)

לוח 24

שער החליפין האפקטיבי ביבוא סחורות: לאחד הפיחות (אוגוסט 1971)

(על דולר יבוא חב מכס *)

העלייה לעומת השער מלפני הפיחות	שער *** לאחר הפיחות	העלייה לעומת השער מלפני הפיחות	שער ** לאחר הפיחות	
(אחוזים)	(\$/י)	(אחוזים)	(\$/י)	
17.8	6.00	17.7	5.58	יבוא סחורות
15.9	9.16	15.1	7.60	נכסי תצרוכת
16.3	7.64	15.9	7.20	לצריכה שוטפת
15.8	7.49	15.6	7.39	מזה : מזון
15.4	11.86	13.6	8.29	בני קיימא
19.1	5.55	19.6	5.29	תשומות לייצור
16.6	5.19	16.6	5.19	לחקלאות
18.9	5.52	18.9	5.22	לתעשייה
18.8	4.87	18.8	4.87	מזה : תעשיית מזון
18.3	7.56	18.3	7.10	לבנייה
20.0	4.26	20.0	4.26	דלק
19.7	6.56	19.7	6.33	חלקי חילוף
19.4	5.97	19.4	5.54	נכסי השקעה
20.0	5.08	20.0	5.08	לחקלאות
19.7	5.59	19.8	5.39	לתעשייה
18.9	6.48	18.8	5.81	לתחבורה
14.4	8.09	17.9	6.73	מזה : בלי אוניות ומטוסים
15.5	6.41	19.6	5.55	למסחר ושירותים

* אין יבוא זה כולל את היבוא לשם יצוא אשר חייב בהיטל הביטחון בלבד.
 ** ללא מס קנייה.
 *** כולל מס קנייה.

שער החליפין האפקטיבי ביצוא לאחר הפיחת (אוגוסט 1971)

(לפי קבוצות הערך המוסף)

העלייה לעומת השער מלפני הפיחות	שער אפקטיבי לדולר יצוא ערך מוסף	תמריץ לדולר יצוא ערך מוסף	תמריץ לדולר יצוא כולל	קבוצת ערך מוסף	
(אחוזים)	(\$/י)	(אגורות)	(אגורות)	(אחוזים)	
17.7	5.04	84	84	עד 25	(25)
9.3	5.07	87	85	35-26	(30)
7.9	5.07	87	85	45-36	(40)
8.1	5.08	88	86	55-46	(50)
8.3	5.09	89	87	65-56	(60)
6.3	5.10	90	88	66 ומעלה	(70)